

Міністерство освіти та науки України
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. В. Докучаєва

Розглянуто і затверджено
радою агрономічного факультету
(протокол № 5 від 24 січня 2017 р.)

БОТАНІКА З ОСНОВАМИ ГЕОБОТАНІКИ

**Методичні вказівки до навчальної практики
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня
спеціальності 103 Науки про Землю**

Харків – 2017

Рецензенти:

О.В. Філатова, кандидат біол. наук, доцент кафедри ботаніки Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди.

І.Г. Ситник, кандидат с.-г. наук, доцент кафедри лісівництва Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва.

Навчально-польова практика з ботаніки: метод. вказівки для студентів першого курсу денної форми навчання напрямків: агрономія, захист рослин, лісове і садово-паркове господарство /укладач М.В. Швиденко/ Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Х.: ХНАУ, 2017. – 48 с.

Розглянуто теоретичні положення геоботаніки, наведено методика закладання геоботанічних профілів, розглянуті приклади вивчення флори і рослинності. Призначено для проведення навчально-польової практики з ботаніки студентами агрономічних і лісотехнічних спеціальностей.

© Швиденко М.В., 2017

© Харківський національний аграрний університет ім.
В.В. Докучаєва, 2017

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Зміст і організація навчально-польової практики з ботаніки.....	5
Правила безпеки під час проведення екскурсій і роботи в лабораторії.....	8
Збирання і охорона рослинних об'єктів.....	9
Визначення рослин.....	10
Гербарій та інші ботанічні колекції.....	11
Ботанічні екскурсії.....	17
Геоботанічне профілювання.....	18
Рекогносцировочний прохід лінією профілю.....	19
Опис фітоценозів на геоботанічному профілі.....	20
Камеральна обробка даних геоботанічного профілювання.....	40
Список рекомендованої літератури.....	42
Додатки.....	44

ВСТУП

Полюва практика проводиться після завершення курсу ботаніки і здачі екзамену. Першим завданням, яке ставиться перед студентом на практиці, – це знайомство з різноманіттям видів рослин, які населяють територію, її *флорою*. Кількість видів тільки вищих рослин, що зростають у районі проходження практики, зазвичай обчислюється сотнями. З них за період практики студент першого курсу може навчитися розрізняти близько 100–150 видів. Для цього недостатньо просто бачити і називати рослини, потрібен детальний розгляд ознак, що відрізняють одні види від інших. Найбільш повний аналіз діагностичних ознак видів рослин міститься у визначниках, тому робота з визначниками (повне визначення або уточнення деталей) продовжується протягом усієї практики і забезпечує надійне знання флори.

Робота з визначення рослин дає можливість виявити подібні види і встановити загальні для них ознаки – родові і більш високих таксонів (для квіткових рослин – родин). Таким чином, студенти знайомляться з класифікацією рослин і елементами систематики.

Спостерігаючи рослини у природі, студенти звертають увагу на особливості їх місцезростання, виявляють пристосованість видів до певних умов середовища, ступінь залежності від цих умов, типові морфологічні ознаки, реакції на зміни середовища місцезростання.

Екологічно-морфологічне вивчення рослин знаходиться в основі всіх заходів охорони рослинних об'єктів і раціонального збирання рослинної сировини, боротьби з бур'янами. Пізнання закономірностей організації і функціонування рослинних угруповань дозволяє визначити способи підвищення їх стійкості, збереження і відновлення, а також шляхи раціонального використання екосистем.

ЗМІСТ І ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ПОЛЬОВОЇ ПРАКТИКИ З БОТАНІКИ

МЕТА ПРАКТИКИ – закріплення та поглиблення теоретичних знань, отриманих під час проходження курсу «Ботаніка», з морфології, флористики, систематики, екології, геоботаніки та отримання практичних навиків шляхом власних спостережень і досліджень за особливостями життя рослин, знайомство з методами екологічних та геоботанічних досліджень.

ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ:

- Вивчення видової різноманітності природної та культурної флори.
- Закріплення навиків морфологічного аналізу та визначення рослин.
- Вивчення індикаційної ролі окремих рослин та рослинних угруповань.
- Знайомство з рідкісними та зникаючими видами рослин.
- Оволодіння методами вивчення фітоценозів різних типів рослинності.
- Засвоєння методики гербаризації рослин.

СТУДЕНТ ПОВИНЕН ЗНАТИ:

- Види рослин, що складають флору району навчальної практики, їх біологічні особливості, значення.
- Особливості різних типів рослинності та види рослин, характерні для них.
- Рослини – індикатори родючості та вологості типів умов місцезростання.

СТУДЕНТ ПОВИНЕН УМІТИ:

- Виконувати морфологічний опис рослини і за визначником визначати її належність до певного виду, роду, родини, відділу.